

GOOI DE VERENIGDE NATIES NIET MET HET BADWATER WEG

Kofi Annan heeft enkele rotweken achter de rug. Ontvoeringen van VN-personeel in Afghanistan en het uitblijven van een doorbraak in de Soedan-crisis, waren slechts enkele van de recente kopzorgen van de Secretaris-Generaal. Op 19 november leek echter het absolute dieptepunt bereikt. Die dag stemde de vakbond van het VN-personeel een motie van wantrouwen tegen zijn directie, een unicum in het bijna zestigjarige bestaan van de organisatie. Aanleiding waren een reeks schandalen rond hoge VN-functionarissen. Zo was er de klacht tegen Ruud Lubbers, Hoog Commissaris voor de Vluchtelingen, wegens seksuele intimidatie van een staflid. Hoewel de klacht na een intern onderzoek gegrond werd bevonden, liet de Secretaris-Generaal Lubbers vrijuit gaan, daar de beschuldigingen juridisch 'niet houdbaar' waren. Voorts ontstond er heel wat onvrede naar aanleiding van de vrijspraak van Dileep Nair, hoofd van het interne onderzoeksbureau van de VN, zelf beschuldigd van corruptie en seksuele intimidatie. En dan volgden nog een reeks verdachtmakingen aangaande grootschalige fraude en vriendjespolitiek in het kader van het vroegere olie-voor-voedsel-programma in Irak. Het verwondert dan niet dat de personeelsvakbond 'het gebrek aan integriteit, in het bijzonder binnen de hogere echelons van de organisatie' aan de kaak stelt en oproept tot meer transparantie en verantwoording. Maar hiermee was de kous nog niet af. Op dezelfde dag moest de Secretaris-Generaal toegeven dat er duidelijk bewijs voorligt van ernstige wanpraktijken van VN-Blauwhelmen in de vredesmissie in de Democratische Republiek Congo (MONUC). Een 150-tal beschuldigingen, gaande van pedofilie en verkrachting tot prostitutie, zullen worden onderzocht door twee speciale VN-onderzoeksteams. Hiermee wordt een nieuw blad toegevoegd aan het zwartboek van wanpraktijken tijdens VN-vredesmissies, zoals in Bosnië, Cambodja en Somalië. Meteen blijkt dat de maatregelen die in de loop van 2003 werden aangenomen om deze praktijken aan banden te leggen (zoals de goedkeuring van een nieuwe gedragscode en het aanstellen van ombudspersonen binnen de vredesmissies) te kort schieten. Wanneer er voldoende bewijslast voorhanden is, wordt het dossier immers overgemaakt aan de nationale overheden van de betrokken soldaat, met als gevolg dat er van vervolging vaak niets terecht komt.

De crisis binnen de Verenigde Naties werd in de voorbije dagen eens te meer verduidelijkt naar aanleiding van een bijeenkomst van de vroegere voorzitters van de Algemene Vergadering van de VN. Dit eminent gezelschap waarschuwde nadrukkelijk voor de gevaren van een toenemende marginalisering van de VN. Bovendien ging op 22 november in de VS een televisiecampagne van start die oproept om het VN-hoofdkwartier en alle VN-verantwoordelijken uit de VS te verwijderen. Motief: de VN was gekant tegen de invasie van Irak en zou via humanitaire fondsen terroristische operaties steunen. Eén lichtpunt voor Kofi Annan was dat zowel de voormalige voorzitters van de Algemene Vergadering als de VN-vakbond uitdrukkelijk hun vertrouwen in en steun voor de persoon van de Secretaris-Generaal uitspraken. Doch dit verhindert niet dat de VN met een ernstige vertrouwenscrisis kampt, zowel intern als extern. Deze crisis zal alleen verergeren wanneer de MONUC-misbruiken, die veelal zijn vastgelegd op foto en video, in de media gaan circuleren.

In een tijd waarin meer dan één land zich vergaloppeert in de strijd tegen het terrorisme, valt de VN de moeilijke taak te beurt om haar 191 lidstaten te herinneren aan het door hen aangegane engagement tot eerbied voor de mensenrechten en het oorlogsrecht. En, lastiger nog, om de aandacht te blijven vestigen op de fundamentele problematiek van armoedebestrijding en ontwikkeling. Morele integriteit en legitimiteit zijn de sterkste wapens

waarover de Verenigde Naties beschikken om gehoor te vinden. Wanneer deze waarden in opspraak komen, wordt een kordaat optreden levensnoodzakelijk. Een strenge en transparante aanpak van fraude en misbruiken door VN-functionarissen is dan ook onontbeerlijk. Bovendien moeten er concrete afspraken worden gemaakt met landen die troepen leveren voor VN-vredesmissies, teneinde vervolging en bestraffing van wanpraktijken te garanderen.

Wanneer morgen het door Kofi Annan ingestelde 'High Level Panel on Threats, Challenges and Change' zijn aanbevelingen bekendmaakt, zal het debat losbarsten over de hervorming van de Veiligheidsraad en de toekomstige rol van de Verenigde Naties inzake internationale vrede en veiligheid. Bovendien zullen in de loop van 2005 de belangrijke Millennium-ontwikkelingsdoelstellingen op hun uitvoering worden getoetst. Om te vermijden dat de VN onder de voet wordt gelopen door diegenen die beweren dat de organisatie in de post-9/11-wereld overbodig is geworden, is het van belang dat zij sterk staat in het debat. Daartoe dient de organisatie ter gelegenheid van haar zestigste verjaardag het blazoen te zuiveren en haar morele integriteit te herstellen. Bovendien heeft zij meer dan ooit sterke Europese steun nodig om weerwerk te bieden aan het oprukkende unilateralisme. De EU verkondigt steevast haar geloof in multilateralisme en haar toewijding aan de VN. In de praktijk is dit engagement niet altijd even reëel gebleken. Zo is sinds 1998 het relatieve aandeel van EU-lidstaten in troepenbijdragen aan de VN stelselmatig achteruitgaan, van zo'n 40 % in 1998 tot minder dan 10 % in 2004. De EU kan en moet meer doen voor de Verenigde Naties, want 2005 zou voor de VN het jaar van de waarheid kunnen worden.

Jan Wouters
Tom Ruys

(De auteurs zijn resp. voorzitter van de Vereniging voor de Verenigde Naties en gewoon hoogleraar internationaal recht aan de KU Leuven, en onderzoeker aan het Instituut voor Internationaal Recht van deze universiteit)

Dit opiniestuk verscheen onder de titel "Zijn de Verenigde Naties overbodig?" in *De Standaard* van 1 december 2004.